

УДК 351:342.9
DOI 10.32782/2523-4269-2025-93-76-79

Вітвіцький Сергій Сергійович,
заслужений юрист України,
доктор юридичних наук, професор,
ректор

(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4884-1883>

ВІЙСЬКОВЕ МАЙНО ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

У статті здійснено комплексне адміністративно-правове дослідження військового майна як особливого об'єкта публічно-правового регулювання в Україні. Розкрито сутність військового майна крізь призму категорії об'єкта адміністративно-правових відносин, визначено його правову природу, характерні ознаки та місце у системі державної власності. Проаналізовано законодавчі та доктринальні підходи до розуміння військового майна, обґрунтовано необхідність розширеного адміністративно-правового тлумачення цієї категорії з урахуванням функціонування сектору безпеки і оборони. Визначено коло суб'єктів адміністративно-правових відносин щодо військового майна, розкрито їх повноваження у сфері управління, обліку, використання, відчуження та списання такого майна.

Окрему увагу приділено особливостям правового режиму військового майна в умовах воєнного стану, а також адміністративно-правовим механізмам примусового відчуження, реквізиції та спрощеного списання майна у бойових умовах. Виявлено проблемні аспекти правового регулювання у сфері публічного адміністрування військового майна, зокрема щодо контролю, підвітності, запобігання зловживанням і корупційним ризикам. Запропоновано напрями вдосконалення адміністративно-правового забезпечення управління військовим майном в Україні.

Ключові слова: військове майно, адміністративно-правові відносини, публічне адміністрування, сектор безпеки і оборони, державна власність, воєнний стан, правовий режим.

Постановка проблеми. В умовах збройної агресії проти України та функціонування держави в режимі воєнного стану істотно зростає значення належного адміністративно-правового регулювання відносин, пов'язаних із використанням, обліком, збереженням і правовою охороною військового майна. Саме військове майно становить матеріальну основу забезпечення обороноздатності держави та безпосередньо залучається до реалізації публічних завдань у сфері національної безпеки і оборони, що зумовлює підвищені вимоги до визначеності його правового статусу.

Разом із тим чинне законодавство України не формує цілісного адміністративно-правового підходу до розуміння військового майна як об'єкта правовідносин у сфері публічного управління. Нормативне визначення військового майна, закріплене у спеціальних законах, має інституційно обмежений характер і не охоплює всього кола суспільних відносин, у межах яких таке майно фактично функціонує в діяльності сил оборони та інших складових сектору безпеки і оборони України.

Проблемним залишається й те, що у науковій доктрині адміністративного права питання військового майна здебільшого розглядаються фрагментарно – через призму правового режиму майна Збройних Сил України або окремих управлінських процедур, без комплексного осмислення військового майна саме як самостійного об'єкта адміністративно-правових відносин. Такий підхід ускладнює формування єдиної концепції

адміністративно-правового регулювання відповідних відносин та негативно впливає на правозастосовну практику.

У зв'язку з цим актуалізується наукова проблема визначення адміністративно-правової природи військового майна, з'ясування його місця в системі об'єктів адміністративного права та обґрунтування доцільності ширшого, ніж нормативно закріплене, тлумачення цього поняття з урахуванням сучасної структури сил оборони і сектору безпеки і оборони України. Розв'язання зазначеної проблеми має важливе значення як для розвитку теорії адміністративного права, так і для вдосконалення практики публічного управління у сфері оборони.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній науці окремі аспекти правового режиму та «майнової складової» оборонної сфери розкриваються фрагментарно, а комплексне осмислення військового майна саме як об'єкта адміністративно-правових відносин ще не стало усталеною дослідницькою традицією.

О. Капінус розглядає категорію «військове майно» як об'єкт адміністративно-правового регулювання, підкреслюючи значення спеціального режиму управління таким майном і роль публічної адміністрації у забезпеченні цільового використання та охорони. І. Піскун та М. Соколовський пропонують доктринальне визначення військового майна й акцентують увагу на його структурі (рухоме/нерухоме; загального/спеціального призначення), що створює основу для систематизації об'єктного складу та подальшого аналізу. В. Щербина у площині

господарсько-правового підходу обґрунтовує доцільність ототожнення «майна у Збройних Силах України» з «військовим майном», виходячи з логіки законодавчої конструкції та системного тлумачення.

Попередні дослідження створюють важливу теоретичну базу, однак не повністю розв'язують ключову для цієї статті частину загальної проблеми: обґрунтування й доктринальне оформлення ширшої дефініції військового майна як об'єкт адміністративно-правових відносин, тобто державного майна, залученого до функціонування сил оборони та пов'язаного з системою адміністративно-правових відносин.

Метою статті є з'ясування правової природи військового майна як об'єкта адміністративно-правових відносин в Україні, визначення його характерних ознак та обґрунтування доцільності ширшого адміністративно-правового підходу до розуміння змісту цього поняття.

Виклад основного матеріалу. У національному законодавстві поняття військового майна традиційно пов'язується з майном, закріпленим за Збройними Силами України. Водночас сучасна модель сектору безпеки і оборони України охоплює значно ширше коло військових формувань, правоохоронних і спеціальних органів, які наділені функціями із забезпечення оборони держави та використовують відповідне майно у своїй діяльності. За таких умов виникає об'єктивна потреба у переосмисленні поняття військового майна саме в адміністративно-правовому вимірі.

Адміністративне право відіграє визначальну роль у регулюванні відносин, пов'язаних із використанням, обліком, управлінням та контролем за військовим майном, оскільки ці відносини мають публічно-владний характер і реалізуються в межах діяльності суб'єктів публічної адміністрації. Водночас комплексний характер правового режиму військового майна та його функціонування в умовах воєнного стану зумовлюють необхідність наукового аналізу цього майна саме як об'єкта адміністративно-правових відносин.

Правове визначення військового майна в Україні закріплене у Законі України «Про правовий режим майна у Збройних Силах України», відповідно до якого військово майно є державною власністю, закріпленою за органами військового управління, військовими частинами, установами та організаціями Збройних Сил України для забезпечення виконання покладених на них завдань. До його складу законодавець відносить будівлі, споруди, озброєння, військову та іншу техніку, боєприпаси, паливно-мастильні матеріали, продовольство, майно зв'язку, медичне, інженерне та інше матеріальне забезпечення [1].

Однак таке визначення, будучи достатнім для цілей бухгалтерського обліку та майнового управління у Збройних Силах України, не повною мірою відображає адміністративно-правову сутність військового майна як об'єкта публічно-правового регулювання. У доктрині адміністративного права все більшої підтримки набуває підхід, згідно з яким військово майно слід розглядати не лише як сукупність матеріальних об'єктів, а як елемент системи публічного управління у сфері національної безпеки.

Так, у наукових працях О. Капінуса військово майно визначається як особлива категорія державної власності, що є об'єктом адміністративно-правового регулювання та перебуває у сфері владно-управлінського впливу уповноважених органів держави. Автор наголошує, що правовий режим військового майна характеризується поєднанням майнових та владних елементів, що

обумовлює специфіку правовідносин щодо його використання, передачі та охорони [2].

І. Піскун та М. Соколовський пропонують розглядати військово майно як рухоме та нерухоме майно загально-го і спеціального призначення, що належить до державної власності та закріплене за структурами Збройних Сил України й іншими військовими формуваннями на праві оперативного управління, використовується ними виключно за функціональним і цільовим призначенням для виконання завдань оборони та забезпечення життєдіяльності особового складу [3]. Такий підхід дозволяє ширше охопити коло суб'єктів та об'єктів відповідних правовідносин, виходячи за межі вузького інституційного розуміння військового майна.

У контексті адміністративного права доцільно розглядати військово майно не лише як «річ» у цивільно-правовому сенсі, а як об'єкт адміністративно-правових відносин, тобто як елемент управлінської діяльності публічної адміністрації. Відповідно, ключовим стає не стільки фізичний характер майна, скільки встановлений щодо нього правовий режим, що включає систему обмежень, обов'язків, процедур та контрольних механізмів.

З огляду на це, військово майно в адміністративно-правовому вимірі можна визначити як сукупність рухомих і нерухомих об'єктів державної власності, закріплених за суб'єктами сектору безпеки і оборони, що перебувають під особливим правовим режимом публічного адміністрування та використовуються виключно для забезпечення обороноздатності, національної безпеки й виконання завдань у сфері захисту держави.

Такий підхід дозволяє відійти від вузького інституційного розуміння військового майна як майна виключно Збройних Сил України та включити до сфери адміністративно-правового аналізу майно інших складових сектору безпеки і оборони – Національної гвардії України, Державної прикордонної служби, Служби безпеки України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, інших військових формувань і правоохоронних органів спеціального призначення [4].

Таким чином, військово майно виступає специфічним об'єктом адміністративно-правових відносин, оскільки щодо нього реалізуються владні управлінські повноваження публічної адміністрації, а його використання підпорядковане публічним інтересам у сфері національної безпеки та оборони.

Отже, аналіз чинного законодавства та системи Сил оборони України дає підстави стверджувати, що законодавче визначення військового майна, закріплене у Законі України «Про правовий режим майна у Збройних Силах України», не охоплює всього масиву суспільних відносин, у межах яких таке майно фактично функціонує. Це зумовлює необхідність формування ширшого, адміністративно-правового підходу до розуміння військового майна як об'єкта правового регулювання.

У зв'язку з цим військово майно як об'єкт адміністративно-правових відносин доцільно визначати як сукупність рухомих і нерухомих об'єктів державної власності, а також майнових і корпоративних прав, переданих у встановленому законом порядку військовим формуванням, правоохоронним і розвідувальним органам, органам спеціального призначення та іншим суб'єктам сектору безпеки і оборони України, які перебувають під особливим публічно-правовим режимом управління та використовуються виключно для забезпечення обороноздатності держави, національної безпеки і виконання завдань у сфері захисту суверенітету та територіальної цілісності України.

Розкриття правової природи військового майна вимагає виокремлення його характерних ознак, що відрізняють його від інших об'єктів державної власності та зумовлюють особливий адміністративно-правовий режим [5].

Передусім військове майно має публічно-правовий статус, оскільки належить до державної власності та перебуває у сфері управління органів державної влади. Власником такого майна є держава в особі відповідних органів, а військові частини та інші формування здійснюють щодо нього право оперативного управління або користування в межах визначеної компетенції.

Другою ключовою ознакою є цільове та функціональне призначення військового майна, яке полягає у забезпеченні обороноздатності держави, виконанні завдань із захисту суверенітету та територіальної цілісності України, підтриманні боєздатності та мобілізаційної готовності сил оборони. Використання такого майна в інших, не передбачених законом цілях, є обмеженим або прямо забороненим.

Третьою ознакою виступає підвищений рівень правової охорони та режиму безпеки, що виявляється у встановленні спеціальних правил доступу до інформації про військове майно, його переміщення, зберігання та обліку. Значна частина відомостей про військові об'єкти, їх місцезнаходження, технічні характеристики та обсяги може становити державну таємницю або службову інформацію з обмеженим доступом.

Четвертою характерною рисою є спеціальний порядок адміністративного управління військовим майном, який передбачає наявність особливих процедур обліку, інвентаризації, передачі, списання та контролю. Такі процедури регламентуються як загальнодержавними нормативно-правовими актами, так і відомчими наказами та інструкціями, що відображає поєднання централізованого та відомчого управління у цій сфері.

Крім того, військове майно перебуває у сфері підвищеної юридичної відповідальності, що проявляється у встановленні спеціальних правил матеріальної, адміністративної та кримінальної відповідальності за його втрату, пошкодження, розкрадання або нецільове використання. Це зумовлено особливою цінністю такого майна для держави та суспільства.

Таким чином, сукупність наведених ознак дозволяє стверджувати, що військове майно є особливим об'єктом публічного адміністрування, щодо якого реалізується

комплекс владно-управлінських повноважень органів державної влади та військового командування в межах адміністративно-правових відносин.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що військове майно в Україні є специфічним об'єктом адміністративно-правових відносин, правовий режим якого визначається публічним характером державної власності та його цільовим призначенням у сфері забезпечення обороноздатності й національної безпеки. Саме адміністративно-правова природа відповідних відносин зумовлює домінування імперативних методів правового регулювання та підвищений рівень державного контролю за використанням такого майна.

Аналіз законодавчого визначення військового майна та системи сил оборони України свідчить про те, що закріплена у Законі України «Про правовий режим майна у Збройних Силах України» дефініція не охоплює всього кола відносин, пов'язаних із використанням майна у діяльності інших військових формувань, правоохоронних і спеціальних органів, які входять до сектору безпеки і оборони. Це зумовлює необхідність застосування ширшого адміністративно-правового підходу до розуміння військового майна.

Запропоноване у статті авторське визначення військового майна як об'єкта адміністративно-правових відносин дозволяє комплексно охопити як матеріальні об'єкти державної власності, так і майнові та корпоративні права, що використовуються суб'єктами сектору безпеки і оборони у процесі реалізації публічних завдань. Такий підхід забезпечує узгодженість доктринального тлумачення з реальною практикою публічного управління та не суперечить чинному законодавству.

Отже, військове майно як об'єкт адміністративно-правових відносин слід розглядати не лише в інституційному вимірі діяльності Збройних Сил України, а як ширшу публічно-правову категорію, що функціонує у межах сектору безпеки і оборони та потребує комплексного адміністративно-правового регулювання.

Перспективи подальших наукових досліджень у цій сфері доцільно пов'язувати з аналізом суб'єктного складу адміністративно-правових відносин щодо військового майна, а також із порівняльно-правовим дослідженням відповідних інститутів у правових системах держав – членів Європейського Союзу та НАТО.

Список використаних джерел

1. Про правовий режим майна у Збройних Силах України : Закон України від 21 верес. 1999 р. № 1075-XIV. (Редакція від 12.12.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1075-14>
2. Капінус О. Категорія «військове майно» як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки*. 2022. № 2(50). С. 91–94. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2022.50.91-94>
3. Піскун І., Соколовський М. Поняття та загальна характеристика військового майна. *Наукові праці Київського авіаційного інституту. Серія юридичний журнал «Повітряне та космічне право»*. 2023. № 2(67). С. 54–61. DOI: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.67.17843>
4. Вітвіцький С.С., Захарченко А.М., Бобкова А.Г., Алфьоров С.М. Правові форми взаємодії органів і підрозділів Національної поліції з органами місцевого самоврядування у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку: монографія. Київ: Алерта, 2024. 206 с. URL: <https://rep.dnuvs.ukr.education/server/api/core/bitstreams/ddc20b19-1a45-4ef9-869c-931c33f47c9b/content>
5. Кривенко О. В., Медвідь Л. П., Прохоренко М. М. Методи адміністративно-правового регулювання відчуження військового майна. *Наукові записки Львівського університету бізнесу і права*. 2023. № 35. С. 438–445. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10117696>

References

1. Pro pravovyi rezhym maina u Zbroinykh Sylakh Ukrainy [On the legal regime of property in the Armed Forces of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 21 veres. 1999 r. № 1075-XIV. (Redaktsiia vid 12.12.2025). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1075-14> [in Ukrainian].

2. Kapinus, O. (2022). Katehoriia «viiskove maino» yak ob'iekt administratyvno-pravovoho rehuliuвання [The category of “military property” as an object of administrative and legal regulation]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Viiskovo-spetsialni nauky*, 2(50), 91–94. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2022.50.91-94> [in Ukrainian].
3. Piskun, I., & Sokolovskyi, M. (2023). Poniattia ta zahalna kharakterystyka viiskovoho maina [The concept and general characteristics of military property]. *Naukovi pratsi Kyivskoho aviatsiinoho instytutu. Seriia yurydychnyi zhurnal “Povitriane ta kosmichne pravo”*, 2(67), 54–61. DOI: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.67.17843> [in Ukrainian].
4. Vitvitskyi, S.S., Zakharchenko, A.M., Bobkova, A.H., & Alforov, S.M. (2024). Pravovi formy vzaiemodii orhaniv i pidrozdiliv Natsionalnoi politsii z orhanamy mistsevoho samovriaduvannya u sferi zabezpechennia publichnoi bezpeky i poriadku [Legal forms of interaction between bodies and units of the National Police with local government bodies in the field of ensuring public safety and order] : monohrafiia. Kyiv: Alerta. Retrieved from: <https://rep.dnuvs.ukr.education/server/api/core/bitstreams/ddc20b19-1a45-4ef9-869c-931c33f47c9b/content> [in Ukrainian].
5. Kryvenko, O.V., Medvid, L.P., & Prokhorenko, M.M. (2023). Metody administratyvno-pravovoho rehuliuвання vidchuzhennia viiskovoho maina [Methods of administrative and legal regulation of the alienation of military property]. *Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu i prava*, 35, 438–445. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10117696> [in Ukrainian].

Vitvitskyi Serhii,

Honored Lawyer of Ukraine,

Doctor of Law, Professor,

Rector

(Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4884-1883>

MILITARY PROPERTY AS AN OBJECT OF ADMINISTRATIVE-LEGAL RELATIONS IN UKRAINE

The article is devoted to the doctrinal and legal analysis of military property as an object of administrative and legal relations in Ukraine, taking into account the contemporary conditions of martial law and the transformation of the security and defense sector. The relevance of the study is determined by the increasing role of public administration in managing state property involved in ensuring national defense, as well as by the absence of a unified administrative-law approach to defining military property beyond the traditional institutional framework of the Armed Forces of Ukraine.

The purpose of the article is to substantiate a comprehensive administrative-law understanding of military property, to clarify its legal nature and essential features, and to identify the specifics of its functioning within the system of administrative and legal relations. The research focuses on military property as a category of public property that acquires a special legal regime due to its functional connection with defense needs and the exercise of public authority.

The article analyzes the provisions of Ukrainian legislation governing the legal regime of military property, as well as doctrinal approaches developed in administrative and military law.

The author substantiates the position that military property should not be reduced exclusively to property assigned to the Armed Forces of Ukraine. Instead, it is proposed to define military property as state-owned movable and immovable property, as well as property rights, which are assigned or involved in the functioning of the defense forces of Ukraine and are used to ensure national security and defense, thereby forming a specific object of administrative and legal regulation. Such an approach reflects modern organizational models of the defense sector and corresponds to the realities of interagency interaction under martial law.

The article emphasizes that military property participates in administrative and legal relations characterized by a public-law nature, the presence of authoritative powers, special procedural forms, and enhanced legal protection. It is concluded that clarifying the administrative-law concept of military property is essential for improving legal certainty, ensuring the effectiveness of public administration, preventing abuses, and strengthening accountability in the defense sector.

Key words: military property, administrative and legal relations, public administration, security and defense sector, state property, martial law, legal regime.

Дата першого надходження статті до видання: 28.11.2025
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.12.2025
Дата публікації (оприлюднення) статті: 31.12.2025